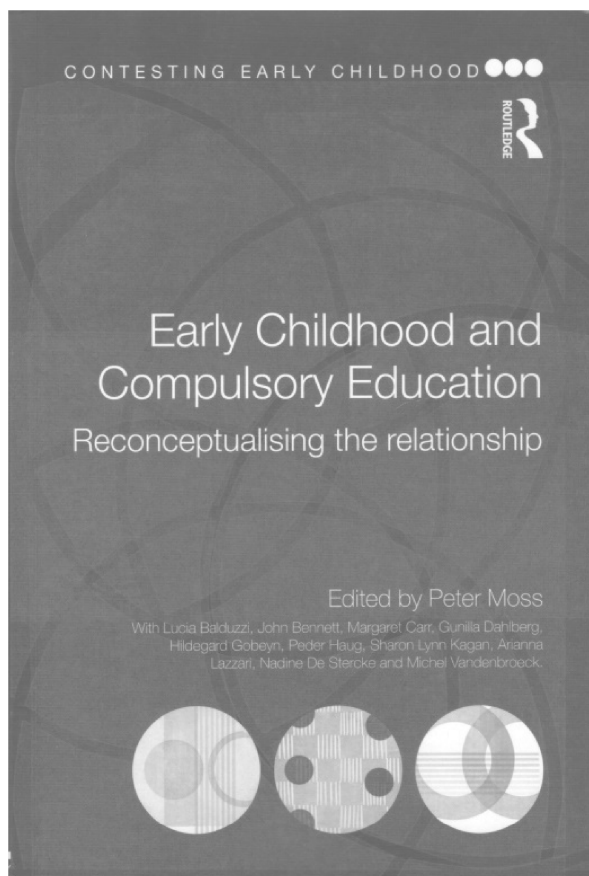

Peter Moss (ur.)
EARLY CHILDHOOD AND COMPULSORY
EDUCATION

Reconceptualising the relationship. London
i New York: Routledge, 2013.,
240 str.

Knjiga *Early Childhood and Compulsory Education: Reconceptualising the relationship* deveti je dio serijala *Contesting Early Childhood* urednika Petera Mossa i Gunile Dahlberg koji se bave ranim i predškolskim odgojem i obrazovanjem u kontekstu suvremenih društvenih, odnosno političkih, socijalnih, ekonomskih, kulturalnih i tehnoloških promjena u svijetu. Urednik ove knjige, a ujedno i jedan od autora, Peter Moss profesor je emeritus ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja Instituta za odgoj i obrazovanja Sveučilišta u Londonu. U dugogodišnjem djelovanju najveća pozornost njegova znanstvenog rada usmjerena je na pitanja o demokraciji unutar odgojno-obrazovnih sustava, odnosu njege, odgoja i obrazovanja te profesionalizacije struke iz perspektive spolnih i rodnih razlika u odgojno-

obrazovnim sustavima. Kao problem u knjizi se postavlja odnos predškolskog i osnovnoškolskog sustava, odnosno svrhe ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja i njegovog odnosa s obveznim sustavom školovanja. Osnovni je motiv za problematiziranje ove teme intenzivan razvoj teorije i prakse ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja koji obuhvaća sve veći broj djece i njihovih obitelji i koji se etablirao kao iznimno važno razdoblje djetetova života u smislu razvojnog odgojno-obrazovnog potencijala. Urednik napominje kako je općeprihvaćeno mišljenje da je svrha predškolskog sustava pripremiti dijete za osnovnu školu te takav stav osporava predlažući potpuno novi odnos i novu paradigmu. Ova knjiga skup je radova znanstvenika iz različitih zemalja (Belgija, Novi Zeland, Norveška, Švedska, Francuska, Italija, Velika Britanija i SAD) koji su dali svoj odgovor na postavljeni izazov i novu paradigmu. Sadržaj knjige podijeljen je na četiri osnovna dijela, odnosno poglavlja – uvodni esej urednika, odgovor ostalih autora i osvrt na pitanje prijelaza djeteta iz jednog odgojno-obrazovnog sustava u drugi u njihovoj zemlji te urednikova zaključna razmatranja. Ukupno je sadržano devet radova fokusiranih na navedenu problematiku.

Prvi je rad uvodni esej *Odnos ranog djetinjstva i osnovne škole: političko pitanje* (engl. *The relationship between early childhood and compulsory education: A properly political question*) autora i urednika Petera Mossa. Rad je postavljen kao izazov ostalim autorima na koji se traži odgovor i kritika. Na samom početku autor pojašnjava zašto je pitanje prijelaza iz predškolskog sustava u osnovnoškolski opravdano političko pitanje i na koji način politika odgoja i obrazovanja utječe na međudnose odgojno-obrazovnih sustava. Dalje kroz rad autor daje pregled triju mogućih odnosa predškole i škole koja se ostvaruju/mogu ostvariti na prijelazu djeteta iz sustava u sustav – odnos kroz pripremu polaznika za školu (engl. *readying for school*), odnos snažnog i jednakog partnerstva (engl. *a strong and equal partnership*) te odnos definiran kao pedagoški susretnice (engl. *the vision of a meeting place*) kao potpuno nova paradigma. Ovaj odnos podrazumijeva zajedničko konstruiranje znanja,

vizije djeteta i djetinjstva i svrhe odgoja i obrazovanja koji Moss preuzima od autorica Dahlberg i Lenz Taguchi i njihovog rada *Forskola och skola – om tva skilda traditioner och om visionem en motesplats* (1994). Pedagogija susreta pretpostavlja razlike na obje odgojno-obrazovne razine, no rješenje ne pronalazi u dominaciji jednog pristupa nad drugim ili uvođenjem elemenata jedne pedagogije u drugu, nego na uvažavanju različitosti na čijim osnovama se dalje sukonstruira eksplicitni i implicitni kurikulum. Autor uvodnim radom poziva na promišljanje i raspravu o svrsi ranog i predškolskog odgoja u kontekstu polaska u osnovnu školu i novog modela odnosa.

U drugom radu *Odgovor suautora o snažnom i jednakom partnerstvu* (engl. *A response from the co-author of 'a strong and equal partnership'*) autor John Bennet poziva se, kao i sam urednik, na dokument *Starting Strong* (OECD, 2006) i prepoznaje rani odgoj i obrazovanje kao jednako vrijedan dio odgojno-obrazovnog sustava kojemu bi sva djeca morala imati pristup. Navodi da bi se razlike između jednog i drugog sustava trebale umanjiti naglašavanjem partnerskih odnosa i uvažavanjem međusobnih razlika. U radu naglašava i svoj osobni stav temeljen na proučavanju radova istaknutih pedagoga (Steiner, Dewey, Malaguzzi, Montessori) da se sustav ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja mora prestati percipirati kao čuvalište za djecu zaposlenih roditelja ili pripremna razina za polazak u osnovnu školu. Komparacijom sustava odgoja i obrazovanja nekoliko zemalja (ponajprije Norveške, Finske, Švedske, Belgije) propituje predloženu paradigmu.

Rad autorice Gunille Dahlberg *Intervju s autoricom vizije o pedagogijskim susretnicama* (engl. *A dialogue with the co-author of 'the vision of a meeting place'*) intervju je urednika s autoricom. Kroz intervju autorica objašnjava kontekst iz kojeg je proizašao 1994. godine rad *Predškola i škola – dvije različite tradicije i vizija o mjestu susreta tih tradicija* (šved. *Forskola och skola – om tva skilda traditioner och om visionem en motesplats*). Pojašnjavanjem obrazovno-političke slike Švedske devedesetih godina, autorica opravdava aktualnost problematizirane teme tada i danas.

Navodi četiri moguća odnosa predškolskog i osnovnoškolskog sustava i pojašnjava njihove specifičnosti.

Margaret Carr u svom radu *Stvaranje poveznica između dvaju sustava: Odnos iz perspektive Novog Zelanda* (engl. *Making a borderland of contested spaces into a meeting place: The relationship from a New Zealand perspective*) osvrće se na Mossove modele odnosa komentirajući kako bi izgledao u praksi onaj najidealniji odnos pedagogijskih susretnica. Sam proces prijelaza promatra kroz odgojno-obrazovni sustav Novog Zelanda pri čemu smatra da ima i određenu prednost zbog kulturalne različitosti koja je duboko integrirana u cjelokupnu kulturu naroda. Pedagogiju susreta analizira kroz tri prostora u kojima bi se mogle ostvariti određene relacije, odnosno poveznice: dokumenti u oba sustava, dispozicije za učenje i znanje pojedinca (usmjereno na samu praksu) te odnos obitelji i sustava ranog i predškolskog, odnosno osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja. Najviše se ističe prvi prostor, odnosno dokumenti pri čemu autorica pojašnjava specifičan odnos kurikuluma ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (*Te Whariki*) i osnovnoškolskog kurikuluma. Velika je važnost dana obitelji i široj lokalnoj zajednici koje se percipiraju kao mezosustavi nužni za ostvarivanje pedagogijskih poveznica.

Peder Haug u svom radu *Od indiferentnosti prema invaziji: Odnos iz perspektive Norveške* (engl. *From indifference to invasion: The relationship from a Norwegian perspective*) osvrće se na Mossa pri čemu prepoznaje sva tri pristupa u Norveškoj, no u različitim kombinacijama. Autor daje povijesni pregled razvoja odnosa sustava ranog i predškolskog te osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja. Kao važno razdoblje istaknuo je početak PISA testiranja u Norveškoj i slabih rezultata što je potaknulo učvršćivanje veza između dvaju odgojno-obrazovnih sustava. To je rezultiralo usklađivanjem vrtićkog sa školskim kurikulumom i pojačane 'školifikacije' predškolskog sustava. Od 2008. godine predškolski i osnovnoškolski sustav stavljen je pod isto ministarstvo te autor pretpostavlja kako će se uskoro predškolski sustav u potpunosti integrirati

ti u osnovnoškolski. Kroz povijesni pregled razvoja odnosa između dva sustava autor uočava isprepletenost više odnosa i naziva ih svojevrsnim pedagojskim 'hibridima'.

Sharon Lynn Kagan radom *David, Golijat i jednokratni padobran: Odnos iz perspektive SAD-a* (engl. *David, Goliath and the ephemeral parachute: The relationship from a United States perspective*) razlaže pojam kontinuiteta odgoja i obrazovanja iz različitih perspektiva. Istražuje povijesni i suvremeni odnos sustava ranog i predškolskog te osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja uzimajući u obzir različita teorijska usmjerenja. Predlaže da, iako je njihov odnos karakteriziran očekivanim i još uvijek neriješenim konfliktom, međusobnom suradnjom mnogo toga mogu pridonijeti jedni drugima. Naglašava da takav suradnički odnos koji predlaže Moss nije norma što dodatno otežava kontakte. Naime, povijesnim pregledom sustava odgoja i obrazovanja Sjedinjenih Američkih Država autorica uočava dominaciju osnovne škole te je u takvom sustavu neravnopravno podijeljene moći vrlo teško postići ravnotežu i predloženi model pedagojskih susretnica. Na kraju rada autorica kroz primjere dobre prakse nudi specifične strategije za uravnoteženje tih odnosa.

Arianna Lazzari i Lucia Balduzzi također razlažu pojam odgojno-obrazovnog kontinuiteta kroz odgojno-obrazovni sustav Italije (*Bruno Ciari i odgojno-obrazovni kontinuitet: Odnos iz perspektive Italije* (engl. *Bruno Ciari and 'educational continuity': The relationship from an Italian perspective*)). Kontinuitet promatraju kroz nekoliko prijelaza: jaslice (0-3 godine) - vrtić (3-6 godina), vrtić - osnovna škola (6-11 godina), osnovna škola - viši razredi osnovne škole (11-14 godina). Smatraju da je takav sustav previše rascjepkan i da narušava prijeko potreban kontinuitet. To se posebno osjeti na prijelazu iz jaslica u vrtić jer je na nacionalnoj razini upravljanje podijeljeno na tri različita ministarstva te su dio rada autorice posvetile toj problematici. Dio rada usmjeren je i na potreban kontinuitet između vrtića i osnovne škole. Posebno su se osvrnule na rad Brune Ciari koji je kroz svoje eksperimentalne škole pridonio približavanju dvaju

odgojno-obrazovnih sustava i ostvarivanju kontinuiteta.

Kroz rad *Što ako bogato dijete ima siromašne roditelje? Odnos iz perspektive Belgije* (engl. *What if the rich child has poor parents? The relationship from a Flemish perspective*) autori Michel Vandebroek, Nadine De Strecke i Hildegard Gobeyn kritički analiziraju odnos ranog i predškolskog te osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja. Posebno su se usmjerili na jednakost u multikulturalnom društvu. Pozivajući se na novi predloženi model pedagojskih susretnica autori smatraju da je sadašnji sustav pripremanja djeteta za školu neodrživ, nepravedan i vodi velikim društvenim nejednakostima. Modele odnosa odgojno-obrazovnih sustava pojedinih zemalja stavljaju u odnos sa slikom o djetetu koju njeguju ustanove i roditelji, ali i u odnos sa slikom o roditeljima koju njeguju odgojitelji i učitelji. Naime, autori smatraju da se kontinuitet prijelaza iz jednog sustava u drugi ne može promatrati izolirano, nego je potrebno u tom kontekstu istražiti i suvremeno djetinjstvo, ali i konstrukciju roditeljstva i građanstva. Analizom intervjua s roditeljima pripadnicima nacionalnih manjina dolaze do značajnih podataka koji navode na moguću zaključak da je spremnost djeteta za školu 'mit' koji je u službi privilegirane skupine društva.

Autor i urednik Peter Moss u zadnjem radu *Građani moraju očekivati više!* (engl. *Citizens should expect more!*) sumira sve radove autora knjige i daje svoja zaključna razmatranja u kojima se odmiče od etiketiranja dječjih vrtića i škola i traži nove koncepte koji promoviraju različitost, međusobni dijalog i demokraciju. Na kraju rada postavlja pitanje može li se problematika odnosa i prijelaza iz jednog sustava u drugi zaista i riješiti implementiranjem odnosa pedagojskih susretnica u njihovu kulturu.

Ova knjiga nudi pitanja i moguće odgovore o problematici prijelaza i odgojno-obrazovnog kontinuiteta iz ranog i predškolskog u osnovnoškolski sustav. Od čitatelja autori zahtijevaju propitivanje o svrsi odgoja i obrazovanja na pojedinim razinama sustava. Osim što problematiziraju temu iz različitih perspektiva, radovi predstavljaju i

komparativni prikaz ove problematike iz odgojno-obrazovnih sustava različitih zemalja. Ova knjiga može poslužiti svima koji se bave ranim i predškolskim te osnovnoškolskim odgojem i obrazovanjem bilo na teorijskoj, bilo na praktičnoj razini. Također je kvalitetan izvor novih teorijskih spoznaja za obrazovnu politiku.

Ida Somolanji Tokić, asistentica
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti,
Osijek